

2006-2007

Film en live muziek

De Oesterprinses

Flat Earth Society . Peter Vermeersch

vrijdag 29 september 2006 . Rode Zaal

**de
Singel**

Internationaal
Kunstcentrum

De Oesterprinses © Erik De Mildt

Film en live muziek. Seizoen 2006-2007

De Oesterprinses
Flat Earth Society. Peter Vermeersch
vrijdag 29 september 2006

Hermes Ensemble olv. Marco Angius
La Chute de la Maison Usher
vrijdag 19 januari 2007

Vlaams Radio Orkest olv. Thierry Fischer
Déserts
vrijdag 20 april 2007

Flat Earth Society

Peter Vermeersch muzikale leiding, klarinet en composities

begin concert **20.00 uur**
einde omstreeks **21.10 uur**
er is **geen pauze**

inleiding door **Maarten Beirens** . **19.15 uur** . Foyer
teksten programmaboekje **Yves Knockaert**
coördinatie programmaboekje **deSingel**

Cd's

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door
't KLAverVIER, Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70
www.tklavervier.be

Foyer deSingel

enkel open bij avondvoorstellingen in Rode en/of Blauwe Zaal
open vanaf 18.40 uur
kleine **koude of warme** gerechten te bestellen vóór 19.20 uur
broodjes tot net vóór aanvang van de voorstellingen en tijdens
pauzes

Hotel Corinthia (Desguinlei 94, achterzijde torengedebouw ING)

- Restaurant HUGO's at Corinthia
open van 18.30 tot 22.30 uur
- Gozo-bar
open van 10 uur tot 1 uur, uitgebreide snacks tot 23 uur
deSingelaanbod: tweede drankje gratis bij afgifte van uw
toegangsticket van deSingel voor diezelfde dag

De Oesterprinses (1919)

filmregie **Ernst Lubitsch**
oorspronkelijke
filmproductie **Universum Film Aktiengesellschaft (UFA)**
acteurs **Victor Janson** (Mr Quaker, de oesterkoning),
Ossi Oswald (Ossi Quaker), **Harry Liedtke**
(prins Nucki), **Julius Falkenstein** (Josef)
hedendaagse soundtrack **Peter Vermeersch**

De Oesterprinses is een coproductie van **Bonk vzw**, **Festival van Vlaanderen Gent & Historische Steden**, **Internationaal Filmfestival van Vlaanderen**, **Kunstencentrum Vooruit**, **Motives Festival Genk**, **Opéra National de Paris** en **deSingel**.

Ernst Lubitsch / Peter Vermeersch

De Oesterprinses

Naar aanleiding van de restauratie van de film 'Die Austernprinzessin' (De Oesterprinses) van Ernst Lubitsch uit 1919 heeft Peter Vermeersch muziek gecomponeerd bij deze stille film. Het ging om een opdracht vanwege het Internationaal Filmfestival van Vlaanderen Gent in 2005.

Lubitsch in Berlijn

Ernst Lubitsch (Berlijn, 29 januari 1892 - Hollywood, 30 november 1947) vond de weg naar het theater door mee te spelen in toneelstukken op school, in de groep van het Sophien Gymnasium. Als hij zestien was hield zijn vader hem thuis van school om zich in te werken in zijn bloeiende kledingszaak. Toneelspelen kon niet voor zijn vader: Lubitsch moest zich voorbereiden op de overname van de zaak en vooral de boekhouding doen. In zijn vrije tijd zocht hij de Duitse cabarets en andere beschikbare podia op om er op te treden. In 1911 sloot hij zich aan bij het Deutsches Theater van Max Reinhardt: eerst speelde hij bijrollen maar heel snel werd het duidelijk dat grote karakterrollen hem goed afgingen.

Het belang van regisseur Max Reinhardt kan niet genoeg benadrukt worden. Niet alleen op Lubitsch had hij een geweldige invloed, maar ook op Murnau, Leni en Preminger, die alle vier zijn 'protégés' genoemd worden. Met Lubitsch heeft hij vooral gewerkt op wat het 'Kammerspiel' genoemd wordt: kleine dramatische stukken, tegelijk minimalistisch en naturalistisch. Op het toneel had hij aandacht voor alle details: tot en met het ruimte-ontwerp van het podium (wat veel meer is dan het decor) en de ruimtewerking van de belichting. Ondanks zijn grote invloed op de expressionistische film heeft Reinhardt zelf weinig films geregisseerd. Steeds weer wordt zijn versie van 'A Midsummer Night's Dream' van Shakespeare genoemd. Deze

film dateert uit 1935 en gebruikt de muziek van Mendelssohn, bewerkt door Korngold. De verfilming was gebaseerd op de rijke ervaring die Reinhardt met het stuk had door de ontelbare toneeluitvoeringen in zijn regie. Dat Reinhardt een grote gevoeligheid voor de muziek had, wordt aangetoond door het feit dat hij in 1920 met Richard Strauss en Hugo von Hofmannsthal samenwerkte voor de oprichting en de eerste producties van het Festival van Salzburg. Nadat hij uitgeweken was naar Amerika (hij was van joodse afkomst), werkte hij in Hollywood ook samen met Kurt Weill voor 'The eternal Road'. Met de auteur Franz Werfel werkte Weill in 1935 een groot epos uit dat de geschiedenis van het joodse volk vertelde: 'Der Weg der Verheißung'. Een rabbi spreekt tot zijn gemeenschap in een tijd van vervolging en vertelt het hele verhaal van het jodendom. Kurt Weill inspireerde zich op joodse synagogale gezangen om het stuk een universeel karakter te geven. De première werd uitgesteld omdat nieuwe geldbronnen gezocht moesten worden. De titel werd vertaald als 'The Eternal Road', maar de première in januari 1937 was geen succes.

Meteen is duidelijk hoe Lubitsch via Max Reinhardt in het netwerk van joodse kunstenaars in Berlijn opereerde (en later ook in Hollywood). Het is een feit dat het filmgebeuren in Berlijn rond 1910 een smeltkroes was van bevruchtende ontmoetingen tussen mensen met een grote toekomst: niet alleen regisseurs en acteurs, maar ook auteurs, musici, beeldende kunstenaars en zelfs joodse kooplieden. Lubitsch was op zichzelf al een smeltkroes van verschillende van de opgesomde activiteiten. Zijn film 'Sumurun' uit 1920, waarvoor hij zelf het draaiboek schreef, de regie voerde en waarin hij ook meespeelde, was een echte hommage aan Reinhardt. De pantomime 'Sumurun' was een van de eerste toneelstukken waarin Lubitsch onder Reinhardt

een kleine bijrol had mogen spelen: die van gebochelde clown. Andere bijrollen speelde hij in 'Hamlet' (tweede doodgraver) en 'Faust' (Famulus).

Lubitsch kwam van het theater in de film terecht door nog maar eens in zijn vrije tijd lessen te volgen in acteren voor de stille film, wat kon in de filmstudio's van Deutsche Bioscope te Berlijn. Deze firma was opgericht door de Berlijnse regisseur Julius Greenbaum (Grünbaum, maar hij was vóór Bioscope in Amerika geweest en noemde zich daarom 'Greenbaum') in 1899 om er zijn eigen films te realiseren. Hij bouwde Bioscope uit tot Vitascopie, een van de grootste Duitse filmproductiehuizen en runde zelf een reeks cinemazalen. Greenbaum was een pionier van de film in episodes: hij lokte het publiek terug naar de zaal om naar het vervolg van het verhaal te komen kijken. Dat was een van zijn ideeën waarmee hij zijn imperium uitbouwde. In enkele films van Greenbaums productiehuis mocht Lubitsch ook bijrollen spelen, zoals in 'Robert und Bertram, die lustigen Vagabunden', in een regie van Max Mack. In zijn filmrollen wordt hij meer dan eens vereenzelvigd met het joodse typetje dat 'uit het leven gegrepen' is.

Lubitsch verliet Berlijn in 1922 en trok naar Amerika. Hij was de eerste en daardoor de voorloper van de grote exodus van de joodse filmregisseurs en acteurs naar Hollywood.

Eigenzinnig

Veel films heeft Lubitsch bijgevolg niet in Berlijn geregisseerd: de eerste dateert uit 1916 en zes jaar later had hij de stad al verlaten. De oudste bewaarde film is 'Schuhpalast Pinkus' waarin hij ook weer zelf meespeelt, als een brutaal winkelhulpje. In 1917 werd de UFA of Universum-Film-Aktiengesellschaft gesticht, waarin Lubitsch een van de belangrijkste regisseurs genoemd werd. Zijn carrière ging bijgevolg bliksemsnel. Hij realiseerde in 1918 'Die Augen der Mumie Ma'. In 1919 maakte hij niet minder dan zeven films, waaronder 'Die Austernprinzessin', 'Rausch', 'Madame Dubarry' en 'Die Puppe'. Daarna volgden o.a. 'Kohlhiesels

Töchter', 'Sumurun', 'Die Bergkatze' en 'Das Weib des Pharaos'. Zijn laatste film in Duitsland was 'Die Flamme'.

Lubitsch' geliefde actrice was Pola Negri, die hij in 1918 tot star had gemaakt met zijn film 'Carmen'. Negri was een Poolse uit een armoedig gezin. Het succes als actrice steeg haar dan ook naar het hoofd. Eén jaar na Lubitsch koos ook zij voor de Verenigde Staten, waar ze in Los Angeles een paleis bouwde naar het model van het Witte Huis. Zij werd in die tijd de rijkste vrouw uit de filmwereld genoemd. Zij had 'affaires' met Charlie Chaplin en Rudolph Valentino. Na Valentino's dood maakte ze een hele hetze van het feit dat hij met haar zou huwen. Haar ster taande snel, maar zij had het voorbeeld gegeven van de 'vamp' op het witte doek, zoals ze ook omschreven werd als 'exotisch', 'glamoureuus' en 'erotisch'.

Lubitsch koos voor de komedie. Tijdens de Eerste Wereldoorlog en direct daarna gaf het Berlijnse publiek de voorkeur aan een grappige film boven het propagandagedoe van het genre 'Unsere Helden an der Somme'. In zijn vroege films, waarin hij meer dan eens nog zelf speelde, waren een aantal aspecten uit zijn jeugd en zijn vorming bepalend: rijkdom, confectie en een interesse in alles wat erotiserend is of met het seksuele te maken heeft. Kledij filmt hij als erotiserend element. Klederen verbergen en onthullen het lichaam, soms tonen zijn beelden meer de kledij in deze functie dan de filmacteurs zelf. Hij laat de mens in zijn film bepaald worden door zijn kledij. Ook het spel met accessoires, zoals een hoedje, kan door Lubitsch zwaar symbolisch geladen zijn en seksuele verwijzingen bevatten. Achterliggend is een wat belerende esthetiek, waarmee Lubitsch wilde aantonen dat de waarde die mensen aan materiële zaken hechten, de mens bederft. Het halssnoer waarmee Pola Negri gelokt wordt of de bankbiljetten in haar décolleté in 'Madame Dubarry' tonen dat aan. In 'Die Puppe' neemt een pop als object het model aan van de perfecte vrouw, waarbij een tussentitel zegt: "Mindestens dreimal wöchentlich schmieren"...

Lubitsch speelde graag de aantrekking tussen de geslachten en een vorm van libido uit tegen de maatschappelijke normen. Seksualiteit wordt daarbij subversief tegenover macht en moraal, tegenover maatschappelijke stand en huwelijk. Wereldgeschiedenis wordt in bedgeschiedenis vertaald, klassenstrijd metamorfoseert in seksenstrijd en verwarring onder de geslachten. Commentatoren spreken van “caritatieve geilheid van Miss Quaker tegenover Prinz Nucki” in ‘Die Austernprinzessin’ en noemen Lubitsch een “economist van het onderlichaam”.

Zo’n beschrijvingen leiden uiteindelijk tot ironie, cynisme en typische joodse humor, waarbij Lubitsch het seksuele element op een heel andere manier uitspeelt. In ‘Sumurun’ vermoordt de verliefde circusdirecteur en goochelaar (gespeeld door Lubitsch zelf) de tiran, waardoor de seksuele obsessie door het handelende bewustzijn gebroken wordt. Misschien is de omschrijving van scepticisme in de humor van Lubitsch dan nog de meest rake typering. Overdadige rijkdom tonen in ‘Die Austernprinzessin’ is een uiting van zijn scepticisme tegenover de economische toestand, de Duitse ‘Kriseninflation’ na de Eerste Wereldoorlog. Daarom heeft Mister Quaker een zaal vol stenotypistes nodig als hij een brief dicteert. Geld en rijkdom, maar ook de beschreven kledij en juwelen en ook voedsel worden in dermate overdreven kwantiteiten aangebracht dat de mateloosheid die Lubitsch toont, kritisch wordt. Eten ‘vreten’ wordt daarbij ook als zuiver materieel gezien en in verband gebracht met het seksuele: het is een surrogaat voor een tekort aan seks: de allesverslindende monnik in ‘Die Puppe’ of het voederen met koekjes in ‘Die Flamme’.

Wat men de ‘Lubitsch-touch’ is gaan noemen, is de vermenging van alle genoemde kenmerken met daarenboven het idee dat een film economisch of “zo kort mogelijk moet zijn”. Scènes hebben de juiste duur ten opzichte van wat moet getoond worden. Wat niet getoond wordt, is nog belangrijker: Lubitsch’ films zijn

bijzonder elliptisch, als het ware gemaakt vanuit de voortdurende vraag wat de toeschouwer niet nodig heeft om toch nog het verhaal te kunnen volgen.

De Oesterprinses

De Amerikaanse zakenman Mister Quaker heeft zich rijk gewerkt door de verkoop van schelpdieren. In het huis van de Oesterkoning Quaker is er een overvloed en overdaad van alles en is alles ook tot in de puntjes georganiseerd. Ontelbare secretaresses zitten er in perfecte uniformen op een lijn zoals militaire troepen in een parade, wachtend op wat hun enige baas zal dicteren. Lange rijen bedienden in livrei bewegen door de ruimtes en gaan de trappen op en neer als in een processie. Het leger butlers tijdens het huwelijksbanket schuift af en aan in lange rijen: één butler voor elke gast. Quaker zelf heeft permanent een butler om zijn sigaar vast te houden terwijl hij rookt.

Quaker kan door niets meer geraakt worden. Het enige dat indruk op hem zou kunnen maken, is dat zijn dochter Ossi huwt met een echte prins uit Europa. Hij is jaloers op de dochter van een schoenenfabrikant die met een hertog is kunnen huwen. Een aanzoek wordt gericht tot de arme prins Nucki, die zijn vriend, dienaar en secretaris Josef vooruitstuurt om de hele zaak te verkennen en zich een idee te vormen over zijn toekomstige. Bij vergissing en door overhaasting zal Ossi met Josef huwen. Na het huwelijksfeest brengen ze de nacht in afzonderlijke kamers door. Ossi geeft zich opnieuw over aan haar sociaal werk. Een ketting van gebeurtenissen wordt op gang gebracht, met een happy end voor alle partijen.

Peter Vermeersch

Peter Vermeersch (°1959) verschijnt in zoveel gedaantes dat je nooit goed weet welk aspect van hem het eerst te benaderen. Hem in enkele woorden typeren is evenmin mogelijk. Hij is een breed-spectrum-musicus, hij is een kameleon, een componist, uitvoerder, producer, enzovoort.

Peter Vermeersch is in feite architect: hij studeerde architectuur aan het Sint-Lucasinstituut te Gent. Hij volgde in zijn jeugd elementaire muzieklessen en klarinet aan de muziekacademie van Waregem en ging tijdens zijn studententijd in Gent klarinet en saxofoon spelen in de groep Union, die zich tussen jazz, rock en punk bewoog. Hij was van bij de oprichting betrokken bij Maximalist! als componist en klarinettist. Die groep bestond uit klassiek geschoolde muzikanten, die zich ook aan compositie gingen wijden: Walter Hus, Eric Sleichim (pseudoniem voor Michiels), Peter Vermeersch en Thierry De Mey. Op vandaag zie je de omgekeerde beweging: met zijn ensemble Flat Earth Society gaat hij 'klassieke' componisten spelen, zoals Igor Stravinsky. Vermeersch was altijd met veel dingen tegelijk bezig: er waren vanuit Maximalist! overlappingsen met andere groepen: de meer rock-gerichte X-Legged Sally, zodat de rockscène, de jazz-invloed en de improvisatiewereld met elkaar versmolten.

X-Legged Sally accentueerde vooral de instrumentale muziek. Kenners situeren de groep in de jaren tachtig in de buurt van de New Yorkse Knitting Factory, wat staat voor hectische grootstadsmuziek, die Vermeersch 'speedmetaljazz' noemt. In de jaren 1990 verschoof het accent van de jazz naar de rock en naar originele en onverwachte 'muziekjes' (zoals een zachte balladstijl). Met de nieuwe groep, met als naam A Group wil Vermeersch meer het vocale gebied verkennen. A Group heet radicaal anders te zijn dan wat je van Vermeersch zou verwachten. Hij verving zijn houtblaasinstrumenten door samplers en omringde zich met basgitaar, drums en zangers. A Group wilde heel veel eigen en nieuw materiaal brengen, maar de sampler wijst onmiskenbaar naar de ontdekking van de wereld van de covers.

Sinds 1999 staat een nieuw ensemble centraal, **FES of de Flat Earth Society**. Zoals de titel zegt: lichtjes tegendraads, hoopvol nonsensicaal en vooral voortdurend bezig met het plezier van het muziekmaken, dat Vermeersch 'werken' durft noemen.

Peter Vermeersch vindt geen doekjes van mysterie rond zijn manier van componeren. Voor hem is het letterlijk 'werken' met noten (zoals Stravinsky het zag, als een homo faber). Het enige wat belangrijk is, is dat het stuk dat hij aan het schrijven is goed wordt; datzelfde geldt voor het vorige en het volgende stuk, zonder aandacht voor overkoepelende eenheid of stijlvorming vanuit de componist. "Er zijn twaalf noten in een octaaf en er bestaan miljoenen manieren om daar iets mee te doen." Alles bestaat uit het uitwerken van een grondgedachte. Een muziekstuk is "borduren op een idee" en een "construeren in de werkkamer". Dat de eenvoud de basis vormt voor elk stuk, geeft hij ook graag toe: "Ik ben geïnteresseerd in simpele muzikale basisprincipes. De toonladder, een wals, een maat 4/4, het refrein, de strofe, de intro, enzovoort." De eenvoud wordt ook geformuleerd naar de luisteraar toe: de muziek moet iets herkenbaars hebben en iets transparants. "Ook de grote heren doen dat. Iemand als Ligeti werkt met dingen die je kunt herkennen, hoe hij die ook hanteert en herschikt, enzovoort. En het werkt. Als het goed werkt, is het goed geconstrueerd. En daar hoeft je je dus niets van aan te trekken terwijl je luistert. Want een goede constructie is onzichtbaar." Vermeersch ziet echter ook in dat de constructie op zichzelf geen garantie is voor goede muziek. Hij verwijst naar het symfonische denken van Beethoven en wijst erop dat je met hetzelfde materiaal als Beethoven ook een slechte constructie, een slechte symfonie kunt maken. Constructie en materiaal moeten een zekere vrijheid en spontaneïteit in hun uitwerking behouden. Vermeersch probeert dan ook een melodie of een thema uit zichzelf te laten ontwikkelen tot zijn eigen 'muzikaal verhaal'. En op dat punt verwijst hij weer naar de kracht van Stravinsky. Hij distantieert zich dan ook van de 'verplichting' om een bijdrage te leveren aan de muziekgeschiedenis: "Ik doe geen echt conceptuele stappen. En daar heb ik reden toe, vind ik. Want alles is nu opengebroken. Er is nu geen geschiedenis waarbinnen je stappen kunt doen."

Flat Earth Society

De drijvende kracht achter FES is klarinettist en componist-arrangeur Peter Vermeersch, de man van onder meer Maximalist! en het tot in New York bejubelde X-Legged Sally. Als componist werkte hij samen met tal van kunstenaars als Josse De Pauw, Wim Vandekeybus en Anna Teresa De Keersmaeker. In 1997 verzamelde Vermeersch een schare getalenteerde muzikanten rond zich en startte een big band die veel meer is dan een big band: de zeventienkoppige Flat Earth Society. FES heeft haar wortels in de big band-muziek, maar is ook niet vies van vleugjes swing, mambo, latin, chanson, cabaret, R&B en free jazz. In 2001 verscheen de debuut-cd 'Bonk', het jaar daarop gevolgd door 'Trap'. De band tekende ook voor de muziek van 'Larf' van Josse De Pauw. Deze productie won de Océ Podium Prijs. In 2001 nam FES de soundtrack op voor de film 'Minoes' van Vincent Bal. In opdracht van de Ancienne Belgique werkte FES in 2002 aan een Louis Armstrong-tribute, die ondertussen ook op cd verschenen is. Naar aanleiding van het succes van de première werden de 'Armstrong Mutations' in 2003 hernomen. De Ruhr Triennale gaf Peter Vermeersch en FES de opdracht de muziek voor de opera 'Heliogabal' te schrijven en uit te voeren, op een libretto van de jonge Duitse auteur Thomas Jonigk. De wereldpremière vond plaats op 8 mei 2003 in de Gebläse Halle te Duisburg. Het meest recente project is 'De Oesterprinses', een stille film uit 1919 van Ernst Lubitsch, live begeleid door FES met muziek van Peter Vermeersch.

muzikale leiding

Peter Vermeersch

klarinet

Peter Vermeersch
Tom Wouters

tuba

Berlinde Deman

saxen

Michel Mast
Bruno Vansina
Benjamin Boutreur

contrabas

Kristof Roseeuw

accordeon & keyboard

Wim Willaert

trompet

Bart Maris
Luc Van Lieshout

piano & keyboard

Peter Vandenberghe

trombone

Stefaan Blancke
Marc Meeuwissen

vibrafoon

Tom Wouters

drums

Teun Verbruggen

www.desingel.be

ABONNEMENTEN

TICKETS

tickets | hoofdingang

Desguinlei 25 . B-2018 Antwerpen

www.desingel.be . tickets@desingel.be

T +32 (0)3 248 28 28 . F +32 (0)3 248 28 00

openingsuren: ma-vr 10-19 uur . za 16-19 uur

administratie v.z.w

Jan Van Rijswijcklaan 155 . B-2018 Antwerpen

T +32 (0)3 244 19 20 . F +32 (0)3 244 19 59

info@desingel.be

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Gemeenschap
en geniet de steun van

(see more | de more)

